

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLozSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA,
CSIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

NYILATKOZAT.

Midőn a „Család és Iskola“ szerkesztésétől ezennel viszszalépek; kedves kötelességemnek tartom a kolozsmegyei tanító-testületnek bizalmáért, munkatársaimnak támogatásukért, lapunk olvasóinak megtisztelő jóakarataért köszönetet mondani.

Kolozsvárt, 1886. december 28-án.

Rieger Imre.

NYILATKOZAT.

A „Család és Iskola“ szerkesztését a kolozsmegyei tanítótisztület központi választmányának megtisztelő bizalmából átvettem. E megtisztelő bizalom kiérdemlése lesz szerkesztői tisztemben legfőbb törekvésem. A lapot az érdekes elődeim által követett irányban és szellemben fogom szerkeszteni csekély erőmhöz képest. Tisztelettel kérem egyfelől a lap eddigi munkatársait, hogy jövőben is támogassák vállalatunkat nagybecsű közreműködésökkel, másfelől a t. olvasókat, hogy jóakaratu anyagi támogatásukat ezután se vonják meg e laptól, a mely csak e kettős, hathatós támogatás alapján lesz képes komoly törekvéseivel eddig kivívott jó hírének megfelelni s az elébe tűzött szép czélt minél inkább megközelíteni.

Kolozsvárt, 1886. december 28-án.

Bod Péter.

Felhívás előfizetésre.

Tizenkét éve már, hogy vállalatunk fennáll. A lefolyt tizenkét év alatt hiven és lelkiismeretesen teljesített munka, a mely t. olvasóink előtt eléggé ismeretes: hű képe a multnak és biztos záloga a jövőnek. Annak a vállalatnak, a mely az oktatás és nevelés nemes és magasztos ügyének szolgálatában teljesített közhasznú működésével tizenkét évig fenn tudott állani, a nem egyszer megsemmisítéssel fenyegető megpróbáltatások között is: van alapja és joga a jövőben is folytatni azt a munkát, a melyet eddig feladatához hiven végzett.

Midőn lapunk iránt eddig tanúsított jóindulatú és becses pártolására kérjük t. olvasóinkat továbbra is, feleslegesnek tartjuk programunkat részletezni. Egyszerűen jelezzük, hogy lapunk czélja: a családot és iskolát — az emberiség neveltetésének e két alaptényezőjét — minél szorosabb összekötésbe hozni egymással; köztudatra juttatni, hogy a népnevelés alaptényezői érdekeiket csak úgy szolgálhatják hiven és nagy feladatukat úgy oldhatják meg sikeresen, ha egymást mindenben megérteni s nemes törekvéseikben gyámoltani igyekeznek. Ez volt a czél a multban; ez lesz feladatunk a jövőben.

De mivel az előnkbe tűzött feladatot csak úgy közelíthetjük meg, ha a tömeges pártolás minél nagyobb körben biztosít elterjedést azoknak az eszméknek, melyeket az ügy érdekében lapunk hasábjain hirdetünk: teljes bizalommal kérjük, a nem sokára beálló új évben, vállalatunk eddigi t. pártolóinak: a családoknak, iskolai hotóságoknak, tanítóknak és általában a nevelésügy buzgó barátainak további nagybecsű támogatását.

Lapunk beosztása marad az eddigi.

Vezérczikkeinkben, lapunk czéljának megfelelően, ismertetni és fejtegetni fogjuk a *nevelés-oktatás általános elveit és gyakorlati alkalmazásukat*. Kiváló figyelmet fordítunk az *iskolai egészségügy* kérdésére. Hozzá szólnunk a népnevelésügy időről-időre felmerülő *napi kérdéseihöz*. Megragadunk és felhasználunk minden alkalmat a *tanítói állás emelése s a tanítók sorsának javítása érdekében*.

Az *irodalmi* rovatban ismertetjük az újabban megjelenő tan- és vezérkönyveket, a nevelésügyi s vele rokon műveket.

A *Tárca* rovatunkban olyan általános ismeretterjesztő cikkeket közlünk, a melyek a hasznost a gyönyörködtetővel egyesítik.

Egyesületi közleményeinkben, tekintettel arra, hogy lapunk az erdélyi részek egyetlen nevelés-oktatásügyi szakközlönye, főleg az erdélyrészi tanítóegyesületek működését óhajtjuk ismertetni.

Semlénkben kiváló gondot fordítunk a hazai és külföldi tanügyi mozgalmak ismertetésére. E czélra több hazai és külföldi jeles szaklap és folyóirat áll rendelkezésünkre.

A *„Család és Iskola“* a július és augusztus havi szünet kivételével megjelen havonként kétszer: 15-én és 30-án legalább egy iv tartalommal.

Az előfizetési föltételek maradnak az eddigiek. Előfizetési ár: egész évre 3 frt., fél évre 1 frt 50 kr.

Az előfizetési megrendelések és árak — Nagy Kálmán pénztárnokhoz czimezve — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. szám) küldendők.

Hirdetésért petit soronként 5 kr.-t és e mellett minden hirdetésért külön 30 kr. bélyegdíjt kell fizetni.

Mellékleteket lapunkhoz csatolva a legnagyobb készséggel küldünk szét 100-át 60 kr-ával számítva; a mellékletek egyszeri szétküldéséért még 1 frt 20 kr. postadíjat kell fizetni.

Kolozsvárt, 1886. december hó 28-án.

A *„Család és Iskola“*
szerkesztője.

A türelmesség.

A valódi művelt érzelmenek csalhatatlan jele a türelmesség, a szellem és kedély magas műveltségének nyilatkozata a türelem által nyilvánul. A gondolat és érzés egy benső és nemes összhangzata kezeskedik arról, hogy a kiben türelem él, az nemesen gondolkozik, érez, és cselekszik. Az ilyen egyénnek ösmerete széles, és ebből kifolyólag sokat meg tud érteni, meg tud bocsátani; mert az ilyennek ismerete ítélet alkotásra kiterjedett. A türelmes egyén, bizonyos önmeggyőződésből magát magasabban érzi mások felett, és az ő türelmességi érzete őt azok felé emeli, kik szenvedő

türelmököt gyengeségi érzetökből kifolyólag kénytelenek nyilatkoztatni; mert a türelmesség nem tévesztendő össze a közömbös érzéssel, vagy azzal, melynek hatása a szenvedő érzésben nyilvánul. Türelmességnek a hatása is egészen más, és azon érzéssel, a melyet szenvedő türelemnek nevezünk nincsen semmi összefüggése. A legnagyobb különbség a türelmesség és a szenvedő türelem között az, hogy amaz sohasem a részvétlenség vagy érdeklény, avagy valamely történetes ösztön kifolyása, hanem mindig a benső megértés és meggyőződés szerint nyilatkozik és cselekszik. Tudja mindig, hogy mit akar, nem téved, mindig érti és meg tudja cselekedetének horderejét önmagában bírálani. Eredete sohasem meggondolatlan gyengesség, hanem tiszta öntudatos erő. A hol ez tényező és kiható erővel bír, ott erős alapja van az erkölcsösségnek. Benső békességből ered, és cselekedeteiből a békesség áldása sugárzik ki!

Tekintesük először úgy, a miként az szűkebb körében a köznapni életnek nyilvánul, hol mintegy észrevétlenül létezik; de nem törekszik arra, hogy feltűnő legyen, és senkinek sem jut eszébe róla beszélni, vagy pedig létezésének okát fürkészni. S valóban működését ilyen szerény körben abból vesszük észre, hogy a dolgok rendjét kiegyenlíti. Férj, testvérek, rokonok, barátok, felsőbb és alsóbb rangú emberek, kik valamely társas életbe élnek, legyenek bármily jól egymással, hibája mégis van mindenkinek; mert az emberi életben a nézetek és az ítéletek különbözők, és sok különböző félreértések, egymás közötti surlodásra alkalmat szolgáltatnak. Ha teljes közömbösség uralkodna az emberek között, ez az együttlétet még elviselhetlenebbé tenné a társadalomban; mert valami természetellenes volna olyan egyének együttélésében, kik mindenben egyformák volnának, kiket semmi meg nem indítana s kiknek fejlődésök egymástól semmiben sem különböznek. Bármily elviselhetetlen lenne egy ilyen lét, de ennél sokkal fatalisabb volna egy olyan élet, hol a torzsalkodások csak azért szünetelnének egy rövid időre, hogy azután annál nagyobbban és hevesebben újhodjanak meg. De ezzel ki ne ösmerné az emberi érzelmenek azon sajátságát — eltekintve minden hajlandóságától annak az érzelmenek, hogy keserü sértéseket kész megbocsátani és elfojtani — hogy csekély keserőségeket szunnyadva az emberi kebelbe rejteget, de a melyek, mint fájó érzések, ha érintetnek, újra lángra lobbannak és újabb bántalmak a fájó érzésnek egy hosszú láncolatával fűzik az érzelmeket, melyek vegre oly nyomasztók és terhesek lesznek, hogy a legkeserűbb kétségbeesésre kárhoztatják a legerősebb lelket is? Éppen ebben a folytonosságban vagy a gyakori megújításban van annak az oka, hogy lassanként a lét, keserüvé és végre elviselhetlenné lesz. Ez ellen nincsen máshol üdvösség, csak a türelmességben. De vegyünk tekintetbe olyan birka türelmet, mely mindent elhordozni képes lenne. Nem tekintünk mindenféle rosz szenvedélyre és szokásokra, hanem figyelmünk csak hibákra és olyan gyengeségekre terjed ki, mely minden egyénben feltalálható; csak vélemény különbségeket vesszünk figyelembe, melyeknél mindig kérdés lehet, hogy vitatkozásnál, különösen ha a vitázás heves, hogy melyik részen van az igazság? A türelmesség jóakaratu elnésésével védangyala a családi életnek és az emberi társadalomnak.

Hol a társadalmi nyomor az emberi nemnek a fejére nőtt, ott az összekötő kapcsok meglazultak és a

szétbomlás várható. De vegyük azt is tekintetbe, hogy a valódi türelmesség nem olyan valami, mit minden ember tetszése szerint sajátjává tehet. Egy olyan jellemtulajdonság, mely az egyénnel születik, de a mivel rassoknál sokkal jobban van kifejlődve, mint azt egyelőre feltehetnők; csak azt se hagyjuk tekinteten kívül, hogy sokszor még fejlődésének csirájában elfojtatik még mielőtt kifejlődhetne. A nevelés feladata ezen nemes érzelmet fejleszteni és tökélyre vezérelni. Ösmerünk egy kényszerű türelmességet is, mely lehet dicsérendő és hasznos is, de a valódi ideális türelmességtől messze áll és ettől lényegében is különbözik.

Mi, maga valóságában, a valódi és nemes türelmességet akarjuk vázolni. Ez a természetnek egy nemes nyilatkozata és olyan békét teremt, mely a szabadságból származik. Milyen örömmel hagy fel az ember a rossz szokásokkal, milyen könnyen hallgatja el az ember a nem népszerű nézeteket, mivel az elnézés, melylyel találkozik, messze távol van attól, egy sértő kevésre becsülés által ellenállásra ösztönözni; és a közbecsülés, a mely a türelmesség gyakorlásából ered, egy olyan eszköz, mely mindent lefegyverez, és bárkit képessé tesz arra, hogy magát a megtámadások ellen türelemmel védhesse. Más vita meggyőződésre és meggyőzésre sem vezethet, csak olyan, hol a vélemények kicserélésében az egészséges és józan belátás buzdítólag hathat, és hol az ellenfélnek jó akarata önzésének kizárásával előre feltételeztetik. A türelmességnek sohasem az a célja, hogy okvetlenül vélemény változást idézzon elő. A mit elérni akar, abban mindig arra törekszik, hogy az egymástól eltérő elveket, mivel emberekhez méltólag, egymás mellett békességben és tiszteletben megtarthassa. A valódi cél a vélemény kicserélésében nem az, hogy a másképpen gondolkozót elvei elhagyására bírja, hanem, hogy a különböző nézeteknek tisztázását eszközölje, és így a helyes és helytelen nézet is tisztáztassék, és ez által az utóbbi néha tisztul, az előbbi pedig tágasabb körűvé válik. A türelmes természetnek sajátja az, hogy előre felteszi azt, hogy a vitázó mivel emberek véleményében csak nagyon kevés igaztalanság lehet, s talán egyiknek sincsen tiszta igaza.

Ez egy kimeríthetlen forrása lehetne a barátságos megértetésnek, és a különböző nézetű munkás erőknél együttes működésre ösztönző elv.

A tökéletes megérthetőség és meggyőzés sokkalta bajosabb, mint azt egyelőre hinni lehetne. Vajjon egy ugyanazon dolog felől minden embernek egyforma véleménye van-e?

A fogalom alkotással éppen úgy van az ember, mint az érzeménnyel. Tudom is én azt, hogy valaki midőn valamely tárgy színét vörösnek állítja, azt érzi a mit én a vörös látásánál érzek? Érzése hasonló lehet. De a hasonlatosság és ugyanazonosság között nagy a különbség. A színvakosság ezen érzeményekről felvilágosít minket, s pedig az érzemények szerve sokkal távolabb esik vizsgálatunk körétől mint a szem. Honnan tudjuk azt, hogy mindazok, kik valamely érzelmenek hasonló nevet adnak, ezen érzellemmel érzeményeik is ugyanazok.

Azt tudjuk, hogy nagyon sokan beszélnek a szerelemről. De azt nem mernők állítani, hogy tökéletesen tudjuk mindazt, a mit e felől minden egyes szerető érez? Nem lehet feltenni, hogy a különböző szeretők e felőli érzeményeik éppen olyan változók, mint a milyen azon érzet és gondolat, a mely az egyiknél a sárga színt a másiknál a vöröset költi fel?

Semmi kétségünk sem lehet a felől, hogy egy ugyanazon képzet különböző egyéneknél különböző érzeményt ébreszt és táplál, és fogalmaikban a különbséget felismerni nagyon bajos. És hogy ez így van, bizonyosságunk az emberiség fogalmai különbözéseiből lehozott különböző ítéletek. Egyiknél egyik, másiknál másik érzeményt költ fel ugyanazon fogalom. Egy példa, mely könnyen érthető, meg fogja ezt nekünk világosítani. Mit ért némely ember baráti szolgálat alatt, hűséget, pontosságot? Bizonyos, hogy ezen két fogalom teletti érzemény különbségének az oka nem annyira az egyének szervezetében, hanem nevelésök, képzésök és gondolat idomításukban keresendő. Minél tágasabb a műveltségi alap, minél képzetlebb az egyén, annál inkább tűnik el a fogalmak között a különbség. Teljes különbség nem fog eltűnni soha; nemcsak azért, mert abszolút különbség nem lehet, hogy eltűnjön, hanem azért sem, mert az igaz, a mit még Kant is tanított, hogy két egymáshoz hasonló vizcesep sincs. — Nincs két egymáshoz hasonló szervezet, és két egyén sincs tökéletesen hasonló helyzetben soha. Legyen bár a különbség alig észrevehető, a képzet és alkotott fogalmak értelmében észrevehetőleg nyilatkozik, s egy ilyen különbség szellemi világunkban mérvadó, mert a dolgok becsét a szerint ítéljük, a mennyi értéket a létezési oknak tulajdoníthatunk. Hála istennek, nincsen szükségünk abszolút hasonlóságra, mert ezzel úgy se tudnók hogy mit tegyünk, úgy is később viszonyaink közé be nem illene semmiféleképpen. Szerencsénk az, hogy a természet teremtményei vagyunk és legjobban a természet körébe illünk be. Az azonosság, melyet az emberi gondolat teremthet az emberi szükségletre teljesen kielégítő, és az érzeletől nincs mást mit követeljünk mint azt, hogy az egy valódi emberi érzés legyen. De az, mit az emberi vélemények különbözésegeről állítottunk, annak az emberi érzelmekben éppen olyan számos különbözését találjuk és azt mindenki elhiheti, hogy ezen különbözése az érzeményeknek a türelmetlenség gyakorlására elég tárgyat fog szolgáltatni. Azok tudnának e felől legjobb bizonyosságot szolgáltatni, kik arra törekszenek, hogy az emberi munkaerőt összhangzó munkásságra szoktassák.

A türelmesség a legnemesebb azonosságát mutatná fel a fő és szív működésének. A türelmesség a nagy eszmék létesítésében jellemző tulajdonságát kell hogy felmutassa az erkölcsi érzetben, úgy annyira, hogy azt ne csak az érezze, a ki gyakorolja, hanem az is, a ki-re hatni akar, és a ki az ő szelid uralma alatt szabadon lélegzelhet. Mind a kettőnek érzete a tökély felő haladását jelzi. Ez vezérelhet csak az ethikai nézetek és elvek egész hosszú sorozatán végig. Ki az, ki élete folyamán keserűen vissza ne emlékezne tévesen átgondolt elveire? Az ilyen érzetek önmagunkra visszacseleltetése jobb tanácsokat ad a türelmesség gyakorlására, mint ha az egész sorozatát halgatnók a buzdító, rethoricus beszédeknek vagy felolvasásoknak; nem azért mintha ezeknek megértése és felfogása valami bajos volna, sőt ellenkezőleg az ilyen előadások és leírásoknak mindig olyan az irányuk, hogy az ellenmondások nem is észrevehetőek bennök. Hanem azt csodálni lehet, hogy hatásuk annyira csekély és befolyásuk semmi; úgy annyira, hogy napjainkban csaknem modern érzés a türelmetlenség. Ezt pedig abból érthetjük meg, hogy az ifjuság nevelésénél majdnem semmi gond sincsen arra fordítva, hogy a türelmesség fogalma tisztán álljon a tanítvány felfogására, sőt a mai iskolákban éppen azok, kik hivatta volnának ezen érzés terjesz-

tésére, mintányképei a legnyersebb türelmetlenségnek. Tudni, hogy mi a türelmesség, és türelmesnek lenni két különböző dolog. Mi csak azt jelezte, hogy milyen a türelmesség, és a közélet türelmességéről még semmit sem mondottunk. Az egyesek türelmessége alkotja a nyilvános élet türelmességét. És ezt sem kell úgy érteni, hogy a nyilvános élet mindig az egyesek fontosabb impulsusainak kifolyása lenne.

Mindkettő között a kölcsönös hatás uralkodik, úgy annyira, hogy azt is megengedhetjük, hogy gyakran a magán egyének nemesebb érzése kisugárzik a nyilvános életre és itt hatása nemesítő. Először is ha egyesek életében irányadó a türelmesség, akkor hatása is tartós lesz és ki fog hatni a nyilvános közéletbe is.

Azt nem fogja senki elvitáztatni, hogy a türelmességet mint erényt először a keresztény vallás irta lobogójára s ajánlotta gyakorolni. Az ókor is ősmerte ezt, de hősies erényei között ezt mindig az okosság által vezéreltette. Ezen kor világnézeteit, úgy miként Sokrates az emberi erényekből tanítá, Plátó az isteni fogalomból emelkedett ki, Buddha az élet folyamait követte, a Gallileisták voltak még legkönnyebben megérthetők, mert ezek az emberi kedélyhez alkalmazták magokat. De Pál apostolt a türelmesség lelkesítette, midőn kinyilatkoztatja, hogy az ő istene a pogányoknak is istene. Ez szép kezdet, és fölülmulhatatlan példája a türelmességnek; de a hogy a vallás hatalommá lett, átváltoztatta a türelmességet türelmetlenségre.

Különösen jellemző, hogy az emberiség életének hajnala a vallási szakadással veszi kezdetét, ezzel kezdődik a polgárosultság és a felvilágosodás. A keresztény állam volt az, mely kitöltötte azon választó úrt, mely a kétfelé szakadt egyház között tatongett, és a türelmesség terjesztése a kereszténységnek alapelvévé leve. Ezen időtől fogva a türelmesség vezérelve a modern államoknak, és úgy foglalja el helyét a nyilvános életben, hogy alapja nem a hideg közönyösségen nyugszik, hanem életerős felvilágosodáson, mely az emberi szívben a humanus érzéseket táplálja. A hogy a vallásban a türelmesség elve kiküzdötte magát, a legnehezebb küzdelmét nyerte meg. Ezzel vette kezdetét az egyesek békéje, és szabadsága a rendeknek a fajok, a népek és államok nyugalmanak. Ezt tanulhatjuk a türelmesség történelméből századokon át, s mint csodát működni láthatjuk, hogy miként vezérli az emberiséget szerencsés útra, és az erkölcsi fejlődésnek a jövőt illetőleg létfeltétele leve.

Századunkban azt hisszük, hogy a türelmesség alapelv. De egyszerre jelenetek merülnek fel, és éppen onnan, honnan kevésbé várhattuk volna, olyan események zavarják a világot, milyent a világtörténet számot jegyzett fel.

Úgy tűnik fel, mintha az emberiség az előhaladásban kifáradott volna, és vissza akarna térni. Egy általános reakció vette kezdetét. Nem kereshetjük itten az okokat, nem számlálhatjuk fel, meglehet hogy részben nem is nélkülöznek minden alapot, de általában károsak, mert ha e reakció győzne, az emberiségre káros lenne a győzelem. Itt csak megtörtént események tudata vezérel bennünket. Ezelőtt kevéssel az előhaladás és liberalizmus egyértelmű vala; de ma ha a legszabadelvből eszmék közepette, egy befolyásos egyén visszahatást prédikál, azonnal csapatok fogják követni, lehet az ilyen csapat együgyű, lehet rosz indulatu, de mindenesetre számít. A hol korlátolt felfogás és szenvedély vezérli a szót, ott nem lehet a

bölcsességtől sokat várni, a ki így szól, az hangosan beszél, és sokan meghallgatják. Hogyan lehetne ezt másképpen tenni? Azt mostan biztosan megmondani senki sem tudná. Hanem egy, feltűnően kitűnik ezen modern hajszázból, mely a világot betölti, és ez az, hogy a vezéreszmék sorából éppen most midőn azt czélnak keresztelik, de a szívekből mint érzelmet a liberalizmust ki akarják törölni. Az igaz is, hogy ez mindenféle várákosásnak meg sem felelt; de azt józanul tőle bölcs belátással bíró ember nem is követelhet, ámbar azt is elismerhetjük, hogy a liberalizmus némely lehető figyelmen kívül hagyott, más dolgot mit kivivott nem czélszerűen használta fel; de ennek nem a liberalizmus alapelve, hanem az emberek az okai, kik ezen alapelveket helytelenül fogták fel, vagy helytelenül alkalmazták. Mert a liberalizmusnak alapelve semmi más, mint egy szabályos törekvés az előhaladásban, melyre az embernek folytonosan törekednie kell. Ezen követelménynek a czélja ismét semmi sem más, mint az emberek közül minél számosabbat boldogítani. Az, hogy a liberalizmus ellen liberalis elvekkel küzdjenek — pedig ezt nagyon sokszor megtették és még ezután is tenni fogják, — ez alig érthető, és fogalomzavarón s félreértésen alapszik, s nagyon tévednénk akkor, ha nem hinnők azt el, hogy ezen félreértésnek a szabadelvűség kedvez.

A modern miveltségnek előhaladása, mintegy természetes következményül megteremtette tisztán democraticus alapon a nagy államokat; de ezen tiszta democraticus elvek éppen azt okozták, hogy ezen államoknak törvényhozásában mindenki részt nem vehet.

De senki se vegye ezen hátrányt úgy, mintha az a tiszta liberalizmus szellemével ellenkeznék és mintha ez az összesnek szabadságát korlátozná és az egyesek között különbséget állítana fel. Ez a jogi államnak a követelménye, és éppen az ennél a földol; gyakorlati czélszerűsége van és demokratikus igazsága is. A modern liberalizmus szemben a democraticus liberalizmussal a képviseleti rendszert állította fel, a mely szerint a törvényhozást mindig bizonyos választott egyének gyakorolják, olyan egyének, kiknek függetlenségök, becsületességök és szakértelmők elismerésén kívül még teljes a megbízhatóságunk is, vagy ha ezek közül valaki szabadgondolkozása és képtelenségének jelét adja, az egy más alkalomkor többé meg nem választható. Mert az tökéletesen félreösmérése volna a képviseleti rendszernek, ha valaki azt hinné, hogy ezen választottait hivatásukra az által tenne alkalmasabbá, hogyha a választóktól teendőit előre meghatározatná, azon választóktól, kiknek egy nagy része azt sem tudná meghatározni, hogy egyes esetekben miféle eljárást kövessen választottja. Egy ilyen eljárás az egész szabadelvű képviseleti rendszert megbénítaná. S hogy miféle következményei volnának azon esőkönösségnek, mely ilyen rendszerhez szívosan ragaszkodna, azt a jövő nagy szomoruan mutatná meg. Ez a liberalizmust rendkívül veszélyeztetné, azt még azok is elismernék, kik a liberalizmussal nem sympathiroznak és kik annak a halálos dőfést nem holnap, hanem ma megadnák. Szerencsére a liberalizmus halhatatlan! Ez az emberi fejlődésnek egy magasztos kifejezése, a melynek ugyan vannak beteges és fájdalmas mozzanatai, de a melyek őt addig meg nem semmisítik, míg az emberiség meg nem semmisül. De nincs is miért tovább a liberalizmussal bajlódjunk s eddig is csak azért hoztuk fel, hogy tüntethessük ki, hogy közte és a türelmesség kifejlő-

dése között miféle összefüggés van. Napjainkban a türelmesség modern létt kétségbe lehetne vonni, s ennek védangyala az arcot kell hogy eltakarja. Ha valaki ma vallási türelmetlenségről beszélne azt meglehet kikacszagnák. A zsidó üldözést sokan hajlandók vallási türelmetlenség méché öltöztetni, és ezzel szeretnék gyűlötebbé tenni ten létérti küzdelmet, melynek utálatos kegyetlenségein jobb érzésű embereket borzalommal töltik el. A kikezen üldözést a türelmetlenséggel akarják összeköttetésben hozni azok úgy látszik nem egészen és összesben ösmerik az okot, a mely az ilyen üldözést megteremtette. Vannak miveltek, kik a gyűlöletet és üldözést faji utálatból táplálják, és büszkén emlegetik gyűlöletüket, mit miveltségük bizonyítékát.

Fajgyűlölet és miveltség modern eszmék nem lehetnek, egymással nem összeférkötethetők. Van azonban egy miveltségi manesatio, melyet még magas körök is elfogadnak; ez társalgási simaság, ösmeret, ügyesség, melyek mint szükségesek, de e mellett még tulajdonosok, még mindféliszeg és az etikai miveltség terén valóban vak, ha kdelye és lelkiülete nem mivelte. Némelyek a gyűlöletet és az üldözést nyiltan a semita faj jellem hibáiból kifolyó alkalmatlanságok és utálatos tóllakodó impertinenciájokért táplálják. Mintha bizony más fajnak nem vonának jellem hibái, és mintha ezen hibák éppen csak a semitáknál volnának olyan türhetetlenek, hogy éppen érettök mondana le az ember a türelmesség erényéről, mely nélkül valódi miveltség nem is képzelhető. A műveletlen tömegnél ezen üldözés, nem tagadhatjuk tisztá irigységre vihető vissza — ez alól csak a magyarfajt vehetjük ki, mert ez nincsen, hogy mit irigyeljen a zsidótól — talán azt hiszik, hogy iparuk, keresetök a versenyes képes pár millió zsidó által veszélyeztetik és hanczeket elúzik könnyebben élhetnek meg. A bárdolatlan tömeg az igaz, hogy üldözésében rabolt, gyilkolt, de ezzel szembe soha sem veszik fel a zsidóphilók a zsidó türelmetlenségét is, mely vallási fanatismussal a legnagyobb türelmetlenséget gyakorolja, és éppen ezeknél az emberi szenvedélyek legkirívóbban nyilatkoznak. Külömben az anti-semiták eme felsorolt kettőjéhez tartoznak még azok is, kik dilettansok, ezek meggondolatlanságból, mintegy a zsidók elleni élcezek emlegetésével sorakoznak az üldözök tömegéhez. De legyenek bármilyen fajtájuk az üldözök és czejaik különbfélesége is bármennyi, minden bizonytal az üldözés nemesak a türelmetlenség kifolyása, hanem létérti küzdelem is, melynek óka éppen a zsidó türelmetlenség. Hanem nem volna ezen modern türelmetlenség az üldözök részéről sem olyan mindig megújuló, ha a szabadelvűség a társadalom minden rétegében a türelmességgel párosulva be volna oltva, mert a modern kereszténységnek követni kell éppen azt az elvet, mi a kereszténységnek olyan magasztos elve, hogy élvezzön mindenki egyenlő jogot.

Miféle igazság volna az, hogy egynek kevesebb joga legyen azért, hogy a másik többet élvezhessen. A zsidó üldözésnél szemére vetik a keresztény vallásnak hogy vallási fanatizmusból úri és táplálja ezen üldözést. Vajjon a zsidóknak nem lehetne azt a szemökre vetni, hogy ti is vallási fanatizmusból gyűlölitek a keresztényt és olyanok a cselekedeteitek, melyek ingerlik és türelmetlenségre vezérik őket. És ekkor mind a kettő türelmetlen. Külömben azok a legtürelmetlenebbek, kik a keresztény vallás ellen azt állítják, hogy az ellensége a liberalizmusnak s mindenütt, hol ez a fejét

felütheti, a vallás elveibe ütözik. Téves félreértés az ilyen állítás.

Mit tesz a vallásosság? Védi alapelveit, ez kötelessége is. A modern államoknak törvényei vannak, melyek fájdalom, igen sokszor ha türelmesség sugárik is ki belőlük, de nem mindig elégtik ki az egyént, néha a szabadelvűség sem teremt egyéni boldogságot. A vallásos hit pedig felmagasztalja a hívót, boldogítja és hite szerént idvezíti is, és éppen ezen hit az, mely a vallásnak, a türelmességet terjesztő keresztény vallásnak, a leghatalmasabb fegyvereket adja kezébe, hatalmasabbat, mint bármely szabadelvű democraticus kormányforma adhatna. Az államok kormányainál a türelmesség könnyen átváltozhatik megtürtségre. A nemesen érző keresztény vallásban az mindig nemes erénynek marad. Amabban a megtürtség mindig pótolhatja a türelmességet, ebben pedig a modern ember is folytonosan öntudatra vezéreltetik, és az emberszeretet felülmulja mindig a türelmetlenséget. Azaz a türelmességet nemcsak szokifjezésnek tartja. Jelszó lenne csak a XIX. században a türelmesség? Ezzel nem mennék sokra. Mert ekkor a szabadelvűség is csak jelszó maradna, s mindenki a türelmességgel együtt ugy venné fel. És hogy ez ma nincsen így azt annak lehet köszönni, mert a türelmesség gyakorlata nem modern; de legalább, hanem gyakorolják, ne éljenek vele vissza. Ha azon jelszó lesz divatos, mely az emberiség javát diadalra juttatja, s mely iránt lelkesedve szájról szájra adjuk, ennél jobb az emberiség érdekében nem történhetik. Hogy a korszerű jelszók üdvösek, vagy károsak voltak-e? a felől mindig egy részrehajlatlan bíró ítél, és ez az emberiség sorsa! A türelmesség elkerülhetetlenül össze van kötve a társadalmi étellel és az érzemények leggyöngédebb kifejezéssel. Szelid az erények sorában; de óriás mit vele az emberiség fejlesztésében el lehet érni. A szerénység egén egy fénylő csillag, melyet midőn szemlélünk, homályos felhők elfedhetik szemünk elől; de le nem tűnik egéről mindaddig, míg az emberiség társaságban él!

Dr. Bartók István.

Még egyszer egyleti életünkről.

Igénytelenységemnek jutott azon szerencse, hogy e b. lap 13. és 14. (kettős) számában a fenti czimmal kapcsolatosan elmondhattam véleményemet egyleti működésünk hiányosságáról, rámutathattam a hiányos szervezetre s ugyanakkor kifejezést adhattam 18 pontban az egyletek reformálását célzó óhajaimnak, véleményeimnek.

Nem akarom óhajaimat részletezni, nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, de nem mulaszthatom el a t. szerkesztő urnak szívélyes köszönetem kifejezni, hogy e tárgyat becses lapjában közölte s ez által alkalmat adott egy fontos ügy tisztába hozatalára.

De mert a 16-ik számban Sólyom János úr teteleim közül háromnak s ezek közül kettőnek ez időszertinti átültetése iránt való agzályait lehetőleg eloszlatni megkísértem: engedje meg t. szerkesztő ur, hogy a megbirált három tételhez ismét hozzászólhassak. — Rövid leszek.

Hogy egyleti működésünk a hozzáfűzött reményeknek nem felel meg, ezt rég tudjuk tapasztalatból; nevelésügyi lapjainkban is sokat olvashatni róla, hogy

a tespedés megátlása érdekében tenni kell, tenni míg nem késő, azt elismerjük, de el kell ismernünk azt is, hogy egyleti működésünk életereje csak úgy van biztosítva, ha úgy a szervezetben, mint az egyleti tagok nagy részében változás áll be.

Mindezeket Sólyom úr is elismeri, de az 5-ik pontban tett azon indítványom, hogy: a gyűlések lefolyásáról . . . minden egyes tanító tegyen részletes ismertetést saját iskolaszéke, gondnoksága előtt, bár szép eszmének tartja s az elérendő czélt is helyesli, de „nem venné be az egyleti munkálkodás keretébe, mert az nem vétetnék kellő figyelemmel s a tanító a gyűlésekről is számolva e tekintetben is, mi pedig saját ügye, érdeke függővé tenné magát.“

Legyen bár szokatlan, de ki kell mondanom, hogy az egyleti ügy nem személyi ügy, ilyennek — véleményem szerint — csak annyiban vehető, a mennyiben a személynék személyes érzelmei is kifejezést nyerhetnek, (a tanügyet értve) egymás viszonyával, a helyzettel, a körülményekkel megismerkedhetünk. Ezen véleményem bizonyítja az is, hogy az egyleti életért „lelkesülök,“ kik kifogyhatlanok a meg nem jelenhetés „szomoru“ okai felsorolásában, igen gyakran — nem jó szívvél bár — megfizetik a 2 frt bírságot.

S aztán a gyűléseken megjelenhetésünk végett ez előtt fuvar és napdíjat élveztünk, jelenleg nem, de hiszszük, hogy a válságos idők elmúlnak, s kik ma fuvar és napdíjban nem részesülnek, azt újból megkapják, mert egyszerűen tartjuk ugyan gyűléseinket, de, ha a minden oldalról igénybe vett zsebünk még a fuvar sem bírja ki, úgy lelkesedés, egyszerűen lehet, de gyűlés nem. E két bizonyítékot hozom fel arra nézve, hogy az egyleti ügy nem éppen személyi.

S aztán ne higyük, hogy a gyűlések lefolyása stb. kevésbé érdekelné az iskolai hatóságokat; ellenkezőleg! Saját tapasztalatomból, jó lélekkel mondhatom, hogy az ily gyűlések munkáját a legtöbb iskolaszék, számos tagja éber figyelemmel kíséri s iránta érdeklődik. Mi egy helyt jó benyomást szül, máshelyt merőben más érzelmet nem kelthet. Kelte-sék fel az iskola iránti meleg érdeklődés s higyük el, hogy az ily jelentések czéljukat nem tévesztenék el. S aztán az ily értekezések által minden iskolafentartó szakavatott véleményt nyerhet az iskolák alapozásáról s megleendő azon eshetőség, hogy nemes versenyzés támad s megleendő minden bizonnyal azon haszon, hogy ez a család és iskola összekötő gépezetének egy életre szóló része lesz.

A 6 ik pontban tett azon véleményem sem helyesli Sólyom úr, hogy az iskola viszonyáról felvett jegyzőkönyv az iskola fentartó közegehez a gyűlés részletes véleményezésével küldessék meg. A 7-ik indítványom: a tanügy illetékes főhatósága hason oda, hogy a gyűlés véleménye ismertessék el szakvéleményenk s a hiányok javítását az iskola fentartó közeg ismerje elodáztatlan kötelességének, sem pártolja. Az elsőt azért, mert — szerinte — az iskolafentartók a hiányoknak tudatával vannak, de beszüntetésére nincs kellő anyagi erő; a másodiknál azt hozza okul, hogy a kényszerítés-sel a czél ellenkezője ére-nék el.

Hiszem, megvagyok győződve, hogy legtöbb iskolafentartó anyagi helyzete nem engedi a czélszerű be- rendezést, felszerelést. Szomoru, hogy így van. De tes-sék elhinni: sok község van olyan, hol egy tenyész ál-latnak megvásárlására „jöttünk, mentünk (állomásoz-tunk)“ czim alatt 50—60 frt kél el a 3—4000 frt köz-

ségi jövedelemből, de az a szegény iskola maradhat olyannak, milyen volt, mert „nincs fedezet.“ Ily helyek-re elengedhetlen szükség a véleményezés. Hol nem ez eset áll fenn, hol mindent megtesznek, mit anyagi helyzetük megenged, ott ha szükség nincs is a véleményezésre, meglehetünk győződve, hogy az csak jó hatást szülhet.

„Véleményünket jellemezze szerénység, indokolt-ság“ mondja Sólyom úr, Ugy legyen! Mst nem tehetünk. De ha bármely irányban elsőbbséget adnak a szakvéleménynek: úgy szerényen indokolhatjuk azon méltányos kívánságunkat, hogy egy testületünk által észlelt hiányoknak megszüntetésére az illető iskola fentartó útasíttassék. Hisz ne csak a kötelességek sokaságánál legyen első a tanító, hanem méltányos kérése is legyen meghallgatva.

A könyvtár felállítását jövőre óhajtja halasztani a szegénység miatt, sőt inkább helyesli minden iskolánál szedendő felvételi díjból alakítani könyvtárt.

Bizony jól tudjuk mi falusi tanítók, hogy mit tesz szegénynek lenni, szegénynek a szó szoros értelmében, kiknek 25 frt havi fizetés van biztosítva *eloben* s 8—10 hónap óta egy krt sem kapunk *s csak a hozomra élde-gélünk*. Hanem *tán csak megkapjuk*, adja az ég, hogy hamar legyen. De a szegénység nem elég ok, hogy a könyvtár felállítása elodáztassék, sőt ellenkezőleg ez kényszerít, mert: „egy ember sem bírhat sokat, bírja sok, ha összetart.“

S aztán a beirattási díjból alakítandó könyvtár a járáskörök könyvtára mellett nagyon megfér, nem hogy főlöseggé tenné egyik a másikat, de ellenkezőleg egy-mást kisegítenék, egy tökéletes egészet képeznének.

Azt sem helyesli, hogy minden egyes tag — ha másképp nem — kényszerítve is dolgozzék a kör számára. E helyett ajánlja, hogy „a körben legyen oly léggör, melyben kedves legyen a munkálkodás, nevelje mindeniket a munkára.“ A kényszerítésnek én sem vagyok barátja, azt csak végső esetben óhajtánám kimondani; egyetérték e tárgyban Sólyom úrral, ezt ki is fejeztem 6 pont kíséretében: „Hogy az egylet munkálkodásában minden egyes tag tevőlegesen részt vegyen, azért gondoskodjanak az egyletek vezetői az önművelődés legczélyszerűbb eszközeiről, s azok felhasználásáról. Hisz hogy az egylet munkásságában nem vettek részt, hajlandó vagyok annak tudni be, hogy ezeknek foglalkodtatásáról az egylet kellőképp nem gondoskodott nem, nyújtott oly anyagot, melyek hasznosan feldolgoztat-tak volna, és nem körvonaloza részletesen az önművelődésre vezető eszközöket.“

Ha az egyletben a nevezett hiányok mind megszűnnek; ha minden tagnak meg lesz adva a kör, hol szabadon munkálhat, ha mindezek mellett még sem teszi azt, mit erkölcsi kötelességből tennie kellene: csak akkor kényszeríthető kötelessége teljesítésére.

Minden embernek megvan az önmaga, de a mások iránti kötelessége is; azokat meg kell tennie jó szántából, vagy a dolgok, események kényszerűségéből. Ugyanez áll ránk tanítókra. S az ily kényszerítés senkit szolgává nem tesz. Senki magát kötelessége teljesítése alól nem emánilpálhatja.

Az egyletben mindenkinek munkálkodnia kell; ez kötelesség, mely alól kivételnek lenni nem szabad, s ha kivétel van, ha az ily kivételek számosak, ha egy néhány dolgozik s a többi tétlenségben kéjeleg: úgy az nem egyleti élet, az csak egyletesdi játszás. Ez meg-

győződés. Éppen azért azt tartom, hogy ha nincs meg az egylet kebelében az elzibbasztó ok, ha minden egyes tagnak alkalom adatik munkássága bemutatására, ha ezt mégis elmulaszthatja; ha másképp nem lehet, kényszerítés is használható. De én nem hiszem s még feltételezni sem merném, hogy egy helyesen vezetett és szervezett egyletben ilyen megtörténhessék. Miből kifolyólag a helyesen szervezett és vezetett egyletben kényszerítésre szükség nem lesz, nem lehet.

Ennyit kívántam egyleti életünkről szólani. Lehet, hogy kívánságomat még most is igen magasnak fogják sokan tartani, s elérve vajmi későre lesz. De valamint az igazság keresőjét el nem rettentti azon gondolat, hogy az emberiség kitűzött ideálját soha meg nem valósíthatja: úgy engem sem aggaszt, ha óhajaim, indítványaim jelenleg meg nem valósulhatnak, mert határozott meggyőződés, hogy egyleti életünk gyümölcsözővé tévése csak úgy várható, ha úgy az egylet szervezetében, mint a tagok nagy részében változás áll be. Én pedig csak ezt kívánom, s hiszem, hogy meg is lesz,

Nagyon jól tudom, hogy az igazság nem egyesek kiváltsága, hanem a dolgoknak, eseményeknek több oldalról történt megvilágítása, vitatása által jön létre; nagyon jól tudom, hogy e tárgy nincs még kimerítve, de hiszem, hogy kitisztázása a közel jövőben meg lesz. Adja Isten!

És most fogadja nagyrabecsülésemet Súlyom úr, hogy véleményem szerint egy legfontosabb ügynek kitisztázásához fogott. Igénytelenségemnél szakavatottabak fogják az ügyet rendezni. Vajha hamar lenne! Óhajtván várom.

Pap György.

Gáspár János kir. tanácsos és tanfelügyelő 50 éves tanügyi működésének ünnepe.

Folyó év decz. hó 8-án ünnepelték meg Nagy-Enyeden *Gáspár János* kir. tanácsos és alsófehérmegyei kir. tanf. 50 éves tanügyi működésének jubileumát.

Ez alkalomból a „Népt. Lapja“ az ünnepeltről a következő életrajzi vázlatot közli:

Apja szegény iskolamester volt, őt Bethlen Gábor nagy alkotása, a szegény székely fiuk istápjá, az enyedi iskola növelte. Ifju korában Berlinben tanult, s bejárta Németországot, személyes ismeretséget kötve magával Diesterweggel, Vogel Károlylyal, Hentschellel s másokkal. Haza jöve előbb nevelősködött egy erdélyi főúri családnál, majd az enyedi népiskolai tanítóképzőintézet igazgatója lett. Részt vett Erdély minden iskolai mozgalmában. Olvasókönyveivel új irányt vitt a kézikönyv-irodalomba s első volt, ki a népköltési termékeknek a népművelés érdekében való értékesítését megkezdte. A nagy emlékü Eötvös báró rendkívül kitüntető bizalma folytán feláldozta nagylelkintélő tanári állását s elfogadta a tanfelügyelőséget. Ugyancsak Eötvös rábizta s állam által kiadandó olvasókönyvek szerkesztését. 1870 óta Pesten tartott egyetemes és képviselői tanítógyűléseinkben mindig tevékeny részt vett.

A Nagy-Enyeden megjelenő „Közérdek“ című hetilap az ünnepély után a következő vezércikket adja:

Elnémult az ünnepély zaja. Az ünneplők otthonaikba tértek vissza, magukkal vité egy szép nap emlékét. Mert szépnek kell neveznünk azt a napot, melyen a tanügy barátai és Nagy-Enyed város társadalmának minden rétege osztatlan lelkesedéssel, egyformán érzett tisztelettel fejezte ki hódolatát azon férfiu előtt, ki egész életét a népnevelés-

nek szentelte s az ötven esztendőre terjedő hosszú pálya alatt életének a legfőbb célját sohasem téveszté szemei elől: a mily rajongó lelkesedéssel kezdette meg az ifju kor éveiben a nemes és nehéz munkát, épp oly odaadó szorgalommal folytatja ma is, midőn egy — talán csalódásokban és vesztésekben épp úgy, mint reményekben és örömökben egyformán — gazdag hosszú mult áll háta mögött. A mily őszinte volt az elismerés, melylyel a tisztelet koszoruját egyesek és testületek az ünnepelt férfiu lábaihoz lerakták, épp oly lelkesült volt az öröm, hogy az ünnepelt a tisztelgőket testnek és léleknek teljes erejében fogadhatja.

Ha visszanezve még egyszer végig tekintünk a szép napon: az ünnepély felemelő és megragadó mozzanatai gazdag sorban nyomulnak lelkünk elé mindenütt. Az alsófehérmegyei tanító-egyesület derék alelnökének a lélek mélyéből felfakadó üdvözlő beszéde, a dalkarok magasztos harmóniája, az ihletességgel elszavalt óda, a titkár méltató beszéde, a hosszú sorban egymást követő üdvözlések még most is megmegecsendülnek szíveinkben s megrázzák az érzelmeik húrjait. Szemeink még most is arra a szép viágosokorra tapadnak, melyet a helyi polgári leányiskola növendékei az őszbe borult férfiuak átnyujtottak. — Az egész ünnepélyen sehol egyetlen pont, mely szép és magasztos ne lett volna. Nem is csoda. Hiszen oly férfiak, kik túlnyomó számban már az eléjük szabott pálya természeténél fogva is az emberiség eszményeit kultiválni vannak elhiva, gyűltek össze e napon, hogy midőn meghódolnak az érdem előtt, nagy nemzeti érnnyek üljenek ünnepet.

Ez ünnepély erkölcsi hatása kétségen kívül nagy és kiszámíthatatlan. De nem kevésbé fontos a már eddig elért anyagi eredmény. Értjük a tanítóegyesület által tett *ötszáz forintos alapítványt.*

Gáspár János e napért a tanító-egyesületnek szépen mondott köszönetet; a tanítótestület által felajánlott ötszáz forinthoz *száz forintot* csatolt, mihez méltó *házi szintén száz forinttal* járult.

Dárday Sándor a nagy-enyedi választókerület országos képviselője, ki személyesen is részt vett az ünneplők örömeiben, *ötven forintot* küldött ez alapra.

Kövessük e nemes példát mi is. Erőnkhez képest áldozzunk *a Gáspár-alapra* valamit. A tanító-testület nyújtson alkalmat nekünk, hogy filléreinkkel mi is az általuk kitűzött nemes célt elősegíthessük.

Köszönetünk így lesz legméltóbb a felemelő szép ünnepért. Ekként ültünk aztán igazi örömmünnepet.

Áldozzunk, kitől a mint telik, a „*Gáspár-alapra*“ valamit! Mi az alsófehérmegyei néptanító karának az átvendett szép napért adósaivá lettünk. És ez adósságot — úgy hisszük — mindnyájan lerölvni óhajtjuk.

Az ünnepély napján több alkalmi kötetményt adatott ki, melyek közül egyet, a *Tompa Kálmánét*, mi is közlünk.

1886. december 8-án.

Mester! Jó félszázadon által bajnoka voltál
Annak az eszmének, mely fölemel, nemesít;
Nagy Nevelőnk! Te kezünkbe adád kulcsát a tudásnak —
A honszerelem lángot gyujta szívünkbe szavad;
Gondos Atyánk! ki — ha lelkünk tévelygő úton járt —
Bölcs szavad és példád az igaz útra terelt:
Ime a százezerek közül egy, ki gyermeki szívvel
Ünnepet ül e napon s említi áldva neved,
Kérve az Istent, hogy míg a nagy mű nincs betetőzve,
Melynek bajnoka vagy: tartsa meg életedet!

Könyvismertetés.

Számtan az alsófokú iparos iskolák számára. III. Füzet. A harmadik osztály számára. A legújabb, 1884. július hó 3-án 27496 sz. a. kiadott miniszteri tanterv alapján, a kolozsvári iparos iskolák felügyelő bizottsága megbízásából írta Dr. Veress Vilmos, a kolozsvári kereskedelmi akadémia tanára. Ára kötvé 30 kr. Budapest, 1887. Lampel Róbert könyvkiadása.

Iparos iskoláink körülbelül tíz éves multtal bírnak. Országszerte való szervezésök azonban alig pár éve indult meg s most is folyamatban van. A nm. kultuszminiszterium gondoskodása következtében már több rendbeli szabályzat és tanterv látott napvilágot, de a tanterv feldolgozása csak nem régebben vette kezdetét az olvasó könyvek kiadásával. A miniszteri számtani tantervet ez ideig senki sem dolgozta fel. Emericzi urék hárman adtak ki ugyan egy számtani tankönyvet, de erről maguk a szerzők sem állíthatják, hogy a tananyagot teljesen magában foglalná s a tanterv intencióinak teljesen megfelelné.

Ily körülmények között szívesen kell üdvözlőnk a kézalatti könyvet, a mely a tanterv legnehezebb részét, a III-ik osztály tananyagát dolgozza fel, kellő szakismerettel, helyes módszerrel s a növendékek szükségletének és értelmi fejlettségének megfelelő mértékben.

A füzet tartalma a következő főbb címek alá van besorolva:

Arany- és ezüstsámítás. Pénzsámítás. Vegyítéstan. Terület- és köbszámítás az iparra vonatkoztatva. Költségvetés.

A mint látjuk a miniszteri tanterv teljesen fel van dolgozva és még egy fejezettel meg van toldva. Ez a fejezet az, mely legelől áll s a melylyel Sz. a tantervet készítette. Erre a fejezetre véleményem szerint két okból volt szükség. Először, mert az iparos tanulóknak erre épen oly szüksége van, mint a többi fejezetre; másodsor, mert a későbbi fejezetek e nélkül meg sem érthetők.

A mi ezen fejezetek tárgyalását és tartalmát illeti, arról elmondhatjuk, hogy az épen az iparos tanulóknak való. Ezt leginkább bizonyítja az, hogy a füzetben lévő példák és feladatok kivétel nélkül az iparos életből vannak merítve, tehát a tanuló olyant tanul ebből a füzetből, a minék gyakorlatilag is hasznát veszi.

Miután e füzetben először van az alsófokú ipariskolai tananyag feldolgozva, szerző veretlen úton jár s öndílon dolgozik. De még az a rész is, mely másnemű számtani könyvekben említve van, t. i. a *vegyítéstan*, tisztán az iparra vonatkozálag s e tekintetben önállóan van feldolgozva.

Meligen ajánljuk a füzetet az iparos iskolai tanítók figyelmébe

Kolozsvár, 1886. december hó.

V E G Y E S E K

— **Meghívás.** A kolozsmegyei tanítótestület bányfy-hunyadi köre a folyó egyleti évben első rendes gyűlését 1887. január 15-én (szombaton) tartja meg Bányfy-Hunyadon az állami iskola helyiségében, melyre a tagokat és érdeklődőket tisztelettel meghívjuk. A gyűlés tárgysorozata következő: 1. Elnöki megnyitó, felolvassa Szentgyörgyi Lajos, köri elnök. 2. A legutóbbi gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 3. A körhöz érkezett iratok és a tett intézkedések bejelentése. 4.) A pénztári hátralékokra vonatkozó jelentés. 5. Tagok számbavétele és igazolások. 6. Elnök és jegyző választása az új egyleti évre. 7. Nyilvános tanítást tart Eszényi E. k. a Ennek megbirálása. 8. Kovács Dániel tárgyalja a következő vitatett: A népközponti magyarnyelvtant olvasókönyv alapján, nyelgyakorlóval vagy szabadon kifejtés útján tanítsuk-e? 9. Bányay Á. köri tag felolvas a torna tanítás köréből. 10. Indítványok tárgyalása. 11. Jövő gyűlés tárgysorozatának megállapítása. 12. Jegyzőkönyv hitelesítő bizottság kiküldése. Bányfy-Hunyad, 1886. december 26-án. Kovács Dániel, köri jegyző.

— **A polgári iskolák ellen.** A napokban a közgazdasági miniszter rendeletet hozott ki a gazdasági tanintézetek igazgatóihöz, mely szerint ez a tanintézetek a gimnázium és reáliskola megfelelő osztályaiakból a tanulóknak föl növendékeket a polgári iskolák kizárásával. Bizonyára nem akarják, hogy napidíjasok s irnokok legyenek. Még mire nem jutunk a kvalifikációval.

— **Az egyhuzamban való oktatás.** A fővárosi közoktatási bizottság a közgyűlésnek ajánlani fogja, hogy a jövő tanévtől kezdve az összes fővárosi polgári leányiskolákban az egyhuzamban való tanítás hozzátessék be.

— **Ismét új tantárgy.** Poroszországban komolyan foglalkoznak a kérdéssel, hogy a gyorsírást köteles tantárggyá tegyék az iskolában.

— **Tanárok és kosztosok.** Gautsch osztr. miniszter a tartományi iskola hatóságához kibocsátott rendeletében a jövő tanévtől kezdve a középiskolák és tanítóképzők igazgatóinak általában megiltja ily intézetek tanulóinak „penzióba“ fogadását. Oly városokban, hol több intézet létezik, a tanárok sem fogadhatnak kosztba olyan tanulókat, ki u. azon intézetet látogatja, melyen az illető tanár működik.

— **Az első tanítóképezdét** Bukarestben november 6-ikán nyitotta meg Strudza Demeter román vallás- és közoktatásügyi miniszter népes hallgatóság előtt.

— **Alapos értesítéség.** Az Allg. D. L. írja: Trefort miniszter a magyarországi tanítószolgálat irodalmi működését tárgyaló statisztikai művet szándékozik összeállítani és e célból az ország összes tanítóit az egyetemről le a népközpontilag az utóbbi 10 évben kiejtett irodalmi működésre vonatkozó adatok beszölgáltatására szólította fel. (?)

— **Szabadelvű iskolai törvény.** A lefolyt évben alkotott lübecki iskolai törvényben ki van mondva először az ingyenes általános népoktatás elve. Az iskolafenntartási költség az állami és községi adóból fizetendő. A tanfelügyelet gyakorlati szakemberek kezébe van letéve s a helyi iskolai hatóságokban a tanító a legnagyobb befolyás.

— **Az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap 1885. évi állapotáról** a közokt. miniszter által kiadott külön jelentésben a következő adatokat találjuk: Az intézet tisztá vagyona az 1885. év végén kitett öt millió 98,245 frt 13 krt, úgy hogy az utolsó évben a tiszta vagyon 562,960 frt 17 krral növekedett. A hátralékok ez összegben egy millió 80,401 frt 79 krra rugnak. A vagyonból el volt helyezve éttékpapirokban 820,810 frt, magán és jogi személyeknek kölcsönképen 3 millió 470,779 frt 70 krt. (Ez összeg nagyobb, mint a fent kimutatott tőke, mert ez utóbbiból 273,746 frt 36 kr. levonandó.) Ebből az alaphoz vett kölcsöntőkkel épült e többi közt a József-műgyém. a bud. VI. ker. tanítóképző, a pozsoni áll. tanítóképző, a kolozsvári bonczitani intézet, a budapesti fest. mesteriskola természetud. intézet V. ker. reáliskola. I. k. férfitanítóképző, kassai gépészeti ipariskola. stb. stb. Az országban szervezett 23,699 tanítói és 593 kisdévidő állomás közül 17,791 állomás tartozott a nyugdíjintézet kötelekébe. Nyugdíjintézeti tag azonban csak 13,205 volt, kik közül 251 tag 100—100 forinttal magasabb nyugdíjletele szerzett jogot, 18 tag 200—200, 9 tag 300—300 és 24 tag 400—400 frttal magasabbat. Az 1885. évben 285 tagja ez intézetnek rendes évi nyugdíj címén 28500 frtot huzott az alap pénztárából, 772 özvegy r. évi segély címén 65 340 frt, 1358 árva (537 elhunyt tag után) rendes gyámpénzt nyert 37,280 frt. 40 krt. A nyugdíjptó évi segélyek összege kitett 701 frt 67 krt, a végkielégítéseké 1215 frtot. A kiadások összege a kezelési költséggel együtt (22,591 frt) kitett 157,091 frt 86 krt. A bevételek voltak: 209,019 frt 87 kr kamatjövdelem, 213,415 frt mint a fenntartók járuléka, 72,191 tagsági illeték és 4093 frt 34 kr tulbiztosítás címén. Egyéb kiscbb bevételekkel együtt a kamatjövdelem kivül a bevétel volt 294,166 frt 14 kr. Ehhez járul a 150,000 frtnyi országos segély.

— **Kochanoezi (Trencsánmegye) evang. felek. iskolához segédtanítóul** Valásek János tanítói képesítéssel nem bíró egyén alkalmaztatott s ilyenül az illetékes esperes által 1 évre mégis megengedtetett. Ezen az 1868. évi 38. t. cz. 133. §-ával ellenkező eljárást a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1886. decz. 3-án 43,948 szám alatt kelt rendeletével helyteleníti s új, lehetőleg széles körű s tanítóknak is kiterjeszkedő pályázat kiírását követeli. Erre az „Evang. Egyház és Iskola“ megjegyzi: „Távol legyen, hogy mi e törvényszerű követelést helytelenítők, vagy nem képesített tanítók alkalmazását helyeselnők; de ha látjuk, hogy a dunáninneni kerületben legalább is 40 tanítói állomás üresedésben van s a gyülekezetek minden erőlködésök mellett sem bírnak képesített tanítókra szert tenni: helyén valónak látnók azt a türelmet, melyért már a dunáninneni kerület is több ízben folyamodott s mely a törvény szellemé által indokolva van.“ Mi ellenkezőleg nagyon is helyeseljük a miniszter úr intézkedését. Inkább ne legyen tanító, mint holmi finánczok, kovács- és takácslegények, mert ilyenekkel az ügy csak veszt. Csak adjanak a tanítónak oly fizetést, mint a papoknak s majd lesz képesített egyén elég.

TARTALOM: Nyilatkozat. *Riegs Imre.* — Nyilatkozat. *Bod Péter.* — Felhívás előfizetésre. A „*Család és Iskola*“ szerkesztője. — A türelmesség. *Dr. Bartók István.* — Még egyszer egyleti életünkről. *Pap György.* — Gáspár János kir. tanácsos és tanfelügyelő 50 éves tanügyi működésének ünnepe. — Könyvismertetés. — Vegyesek.